

ПРОЕКТ: ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА (1950–1960-і роки)

Наталія Студенець

Минуло більше півстоліття з того часу, як виникла ідея створення багатотомної історії українського мистецтва від найдавніших часів до 60-х років ХХ ст. Робота над “Історією українського мистецтва” тривала близько сімнадцяти років (від опрацювання програм до публікації останнього тому 1970 р.). У сучасному мистецтвознавстві неоднозначно оцінюється шеститомне (у семи книгах) видання. Утім, жодна з колишніх республік СРСР, окрім Росії, не спромоглася на проєкт подібного масштабу. З відстані часу варто зауважити застарілість методології та неповноту фактажу, потребу в уточненнях та доповненнях, необхідність концептуального перегляду. Але важко спростувати те, що ця фундаментальна праця стала підручником для кількох поколінь українських мистецтвознавців. Питання створення нової історії, переосмислення національної художньої спадщини у світлі сьогодення є нині надзвичайно актуальним. Саме тому таким важливим для нас є досвід учених 60-х років, тих, хто безпосередньо брав участь у зазначеному проєкті. Поміж авторів проєкту – знаний мистецтвознавець, кандидат наук Федір Самійлович Уманцев¹.

Публікації спершу однотомного, а згодом шеститомного видання історії передувала копітка підготовча робота: розробка програм, збирання літературного, архівного та фактичного матеріалів. Складними були обставини реалізації задуму, хоча здійснювався він у період “хрущовської відлиги”, позначеної певними культурними зрушеннями, зокрема переосмисленням забороненої мистецької й наукової спадщини. Фундаментальна шеститомна “Історія українського мистецтва” повертає в науковий контекст доробок вітчизняних мистецтвознавців 1900–1920-х років. Після тривалого “забуття” в ній, хоч і обережно, згадуються імена та праці О. Новицького, К. Широцького, Д. Щербаківського, Ф. Ернста, Ф. Шміта, В. Гагенмейстера та інших українських учених. Попри ідеологічну імперську заангажованість та інтерпретацію історії як генези соціалістичного мистецтва, значну увагу в праці було приділено маловивченому на той час мистецтву періоду Гетьманщини XVII–XVIII ст. Безперечно одне – проєкт створення вітчизняної історії мистецтва в 60-х роках сприяв відновленню історичної пам’яті, утвердженню національної самосвідомості.

ЗІ СПОГАДІВ

Федір Уманцев

До Києва я повернувся 1946 року з Ленінська-Кузнецького Кемеровської області. Викликав мене заступник Міністра культури Русько, у минулому ректор Київського університету. Цього ж року я почав працювати в Музеї західного та східного мистецтва науковим співробітником та секретарем (в Київському університеті, який я закінчив 1941 року, на нашому історичному факультеті було прочитано курс загальної історії мистецтва талановитою лекторкою М. Куль-

женко). Голова комітету в справах мистецтв УРСР А. Пащенко призначив мене за сумісництвом головою комісії по розробці методології побудови експозиції в художніх музеях. Це дало змогу вивчати творчий спадок України у фондах багатьох музеїв. Особливо привертали увагу твори українського іконопису, в яких я побачив оригінальне мистецьке явище, докорінно відмінне від живописних стилів Західної Європи. Як історика, мистецтвознавця мене приваблювала можливість